Vedlegg 1:

Behandling av høringsuttalelser - høring av program for utredning av konsekvenser

– generelle uttalelser; mandat og metode

Generelle uttalelser omfatter følende kategorier :

1 Uttalelser til selve planen og planprosessen

2 Uttalelser til programforslagenes felles del, dvs kapitlene 1, 2 og 3

1 Uttalelser knyttet til mandatet, den politiske prosessen etc.

Det er mottatt en rekke uttalelser til mandatet, den politiske prosessen, avgrensning av planområdet, osv. Denne type kommentarer ligger utenfor mandatet til faggruppen å besvare, og disse uttalelsene er derfor videresendt til den interdepartementale Styringsgruppa for Forvaltningsplanen. Disse uttalelsene er kort sammenfattet nedenfor.

Når det gjelder alternative energiformer, som vindkraft, har vi allerede mottatt et svar fra styringsgruppa. Dette er referert nedenfor.

1.1 Avgrensning av forvaltningsplanen

Flere instanser mener avgrensningen av forvaltningsplanens område ikke er i tråd med normal avgrensning av Norskehavet (*Norges Fiskarlag, Nordland fylkeskommune, Nordland fylkesfiskarlag, OLF, Sysselmannen på Svalbard, Fylkesrådet i Nord-Trøndelag), Brønnøy kommune)* og at avgrensningen ikke følger grensene for Forvaltningsplan Barentshavet.

Utvidet grenseoppgang av Norskehavet, med konsekvenser av ferskvanntilgang fra Grønland og Nordpolen og dens betydning for havstrømmene bør utredes i et eget delprogram *(Sør-Trøndelag fylkeskommune).*

Besøksadresse:
Tungasletta 2
Postadresse:
N-7485 Trondheim

Telefon:
73 58 05 00
Telefaks:
73 58 05 01

Videokonferanse:
73 90 51 40

Internett:
www.dirnat.no
E-post:
Postmottak@dirnat.no

Sysselmannen på Svalbard mener det er et uavklart forhold mellom de to forvaltningsplanene for Barentshavet og Norskehavet, og savner en begrunnelse for avgrensning i forhold til allerede vedtatt forvaltningsplan for Barentshavet når det gjelder avgrensningen i havområdene vest for Spitsbergen.

1.2 Delområder

Området bør deles inn i delområder. Det er videre et behov for bedre klargjøring av grensene mht jurisdiksjon/administrasjon. (*Oljeindustriens Landsforening (OLF*))

1.3 Vestfjorden

Vestfjorden faller utenfor begge planene (*Nordland fylkeskommune, Norges Fiskarlag, Nordland Fylkesfiskarlag)*

Kommentar:

Denne er også kommentert av Fiskeri.

1.4 Feil avgrensning

Det stilles spørsmålstegn ved at planområdet avgrenses til utenfor grunnlinja, da mye produktivt havområde derved holdes utenfor forvatningsplanen. (*Norges Fiskarlag, Nordland fylkesfiskarlag).*

Kommentar:

Når det gjelder tareskogen, er dette besvart fra Fiskeri med at problematikken rundt denne vil bli belyst i fiskeriutredningen.

1.5 Plandirektivet

Planen bør utarbeides i tråd med Plandirektivet til EU, med betydning for annet land. Norges folkerettslige forpliktelser må følges og norsk politikk og ressursforvaltning bør være i tråd med hva som er anerkjent og anbefalt (*Natur og Ungdom og Bellona*). Vanndirektivet er også viktig i denne sammenhengen (*NIVA*).

1.6 Områder utenfor norsk jurisdiksjon

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) mener det vil være en vesentlig styrke for planen hvis behov for tiltak også utenfor norsk jurisdiksjon blir tatt med i planen og fulgt opp på relevant måte av norske myndigheter.

1.7 Planprosessen; målsetting, frister etc.

Oljeindustriens Landsforening (OLF) savner en klargjøring av visjon, strategiske mål og ev. delmål for forvaltningsplanen, og mener det er uklart i hvilken grad helse og sosiale forhold er dekket av utredningsprogrammene.

Planprosessen opererer med frister som ikke er akseptable i forhold til medvirkning til planen (*Nordland fylkeskommune, Sandøy kommune, Natur og Ungdom/Bellona og Oljeindustriens Landsforening (OLF), Fylkesrådet i Nord-Trøndelag*). OLF advarer spesielt mot at utredningen og planen blir til uten et tilfredsstillende felles faktagrunnlag. Natur og Ungdom og Bellona mener det er fare for at en dermed gjentar feil som ble påpekt for Barentshavet.

1.8 Interessegruppers deltagelse

Sektorene bør få delta i utredningsarbeidet for å sikre at kompetanse i sektorene inkluderes (*Oljeindustriens Landsforening (OLF)* . Regjeringen bør sette ned et arbeidsutvalg under planen der interessegrupper fra næring og miljøvern kan møtes jevnlig *(WWF).*

1.9 Spesiell kompetanse

Norsk Polarinstitutt foreslår at Styringsgruppa for forvaltningsplan Norskehavet benytter ressurspersoner som med utgangspunkt i utredningene får i oppdrag å gi en kvalifisert helhetlig tolkning av framtidige konsekvenser av samla påvirkning og presentere dette i en rapport.

1.10 Målsetting i forhold til klima

Sør-Trøndelag fylkeskommune påpeker at ”Målsettingen må være at faste installasjoner i Norskehavet blir ”karbonnøytrale” ved at klimautslipp reduseres til et minimum ved bruk av ny teknologi, samt at overskytende utslipp gradvis må kompenseres av aktørene gjennom et kvotesystem”.

1.11 Vindkraft til havs, vindmøller

Flere høringsuttalelser (*NOF, Natur og Ungdom og Bellona*) påpeker at vindkraft/vindmøller til havs ikke er tatt med i noen av utredningsprogrammene.

Kommentar:

Styringsgruppa er enig i at dette bør tas inn. Den sektorvise utredningen for petroleum blir utvidet til å også omfatte dette.

2 Uttalelser knyttet til metodikken og generell del

2.1 Generelle råd

Norsk Polarinstitutt ledet faggruppa i Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet. De har i sin uttalelse flere gode råd for Norskehavsplanen basert på erfaringene derfra. Blant annet er det viktig med beskrivelser som gjør det mulig å sammenlikne sektorene, usikkerhet, konsekvensvariable etc.

> *NP vil først bemerke at det er positivt at det nå blir en prosess hvor de fire konsekvensutredningene bli utført samtidig, til forskjell den prosessen som gikk i forkant av utarbeidelsen av forvaltningsplanen for Barentshavet (HFB).*
>
> *Basert på erfaringene fra utarbeidelsen av forvaltningsplanen for Barentshavet (HFB), har NP i uttalelsen valgt å fokusere på fellesdelen og det helhetlige metodiske grepet på tvers av utredningene. Dette er noe det vil være helt vesentlig å lykkes med dersom man skal oppfylle intensjonen med forvaltningsplanen, som er å sette seg i stand til å "balansere næringsinteresser knyttet til fiskeri, skipstrafikk og petroleumsvirksomhet innenfor rammen av en bærekraftig utvikling". For å kunne gjøre dette på en kunnskapsbasert og forsvarlig måte i tråd med intensjonene er det særs viktig at det metodiske grepet blir gjennomført på en enhetlig måte i alle utredningene.*
>
> *NP vil i den sammenheng peke på at det er positivt at kategorien "Trua og sårbare arter" er tatt ut av utredningsarbeidet. Årsaken er at indikatoren "Trua og sårbare arter" inneholder altfor mange ulike arter med helt ulik biologi, økologi og respons på påvirkning til at det vil være mulig å vurdere antall, demografi og vandring/utbredelse (konsekvensvariable i HFB) på en god måte. Grepet forutsetter imidlertid at de artene dette gjelder (eller den indikatoren rødlista kan være) blir dekket opp på annet vis. (NP)*

2.2 Uklar definisjon på ønsket og uønsket utvikling

Det er påpekt et behov for en grundig pedagogisk beskrivelse, der det skilles mellom det som er direkte og indirekte menneskelig påvirkning. Uklart hva som er ønsket og uønsket utviklingsretning. (*Norges Fiskarlag*, *Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL))*

> *"Det er uklart hva som skal defineres som ønsket og mindre ønsket utviklingsretning. Økosystemet er i stadig endring, og den menneskelige påvirkning vil nødvendigvis ikke alltid bidra i en retning som er ønsket eller uønsket." (FHL)*

Det er viktig at det foretas en grundig og pedagogisk beskrivelse av status og utviklingstrekkene i området som er definert for arbeidet med en forvaltningsplan Norskehavet.

I dette bør det legges vekt på en beskrivelse av
- observerte endringer i økosystemet,
- mulige forklaringer på dette,
- hva er bestemmende for dynamikken i økosystemet

Det er uttalt at det skal sees på de menneskelige aktiviteter og dets effekt på økosystemet. I denne sammenheng er det viktig at det skilles mellom direkte påvirkning fra menneskelig aktivitet og indirekte påvirkning. Som nevnt på høringskonferansen bør det også sees på mulige langtidseffekter av menneskelig aktivitet, både den direkte og indirekte.

(Norges Fiskarlag)

Kommentar:

Faggruppa tar dette til etterretning. I utredningene vil observerte endringer i økosystemet bli beskrevet og mulige årsaker til utviklingen vil bli diskutert. Det vil videre bli lagt vekt på å belyse de viktigste faktorene som styrer utviklingen.

2.3 Usikkerhet, framtidsbilder

Norsk Polarinstitutt påpeker at usikkerhet må behandles på en så presis måte som overhode mulig. Det er viktig å bruke terminologi og metode som belyser usikkerhetsnivå godt og også får fram endringer i usikkerhetsnivå underveis i utredningsarbeidet.

Det må være et realistisk framtidsbilde. Når det gjelder risikohåndtering må sannsynlighet tas inn ved sammenlikning av risiki. Og hvordan skal egentlig konsekvensene måles? På hvilken skala, kvalitativ eller kvantitativ. *Oljeindustriens landsforening (OLF).*

> *"Risikoanalyser bygger inn konservatisme og risikofaktorer som kan gi flere størrelsesordeners differanse mellom det beregnede risikotrykket og det som ellers ville bli vurdert som det mest sannsynlige utfallet etter rene vitenskapelige analyser…..*
>
> *Et mulig tap av rekruttering til fiskebestandene beregnet som effektuttrykket i en risikoanalyse for et "worst case" oljeutslipp ble [i Barentshavet] sammenlignet med fiskeressursene basert på empiri og forvaltningsprinsipper. Det er ikke grunnlag for en slik sammenlikning.*
>
> *Det bør vurderes om man i tillegg til en worst case hendelse skal beregne skal beregne konsekvenser av mer normale forutsetninger enn det som var tilfellet i Barentshavsutredningen." (OLF)*

Natur og Ungdom og Bellona har innspill på samme tema, men mener det er forskjell på ressursuttak og utslipp, og at en ikke kan sammenlikne påvirkning direkte, der er ikke sammenliknbare størrelser.

> *"For eksempel er det helt klart at fiskeri påvirker fisk på bestandsnivå, mens usikkerheten i hvor mye varierer mellom ulike fiskeslag. Og det er stor usikkerhet i hvor mye produsert vann fra petroleumsproduksjon påvirker fisk på bestandsnivå og næringskjeden. I det siste tilfellet bør dette inkluderes som kunnskapsbehov. Derimot synes vi ikke at det er fornuftig å sammenligne de ulike påvirkningsfaktorene (som for eksempel fiskeri kontra petroleum), siden de ofte representerer inkompatible (ikke sammenlignbare) enheter. En bærekraftig forvaltning av en fornybar ressurs kan ikke sammenlignes med forurensing, som aldri kan være bærekraftig." (Bellona/Natur og Ungdom)*

Kommentar:

*Faggruppa vil behandle usikkerhet så presist som mulig, ogta hensyn til at noen størrelser ikke vil være direkte sammenliknbare. Sektornæringene skal være bærekraftige både hver for seg og sammen, og det skal senere i prosessen lages en sammenstilling av samlet påvirkning og konsekvens. Det er derfor viktig at konsekvensene beskrives slik at det er mulig å sammenligne miljøpåvirkningene som påvises i de forskjellige utredningene. Metodisk er risiko en funksjon av sannsynlighet og konsekvens. Det synes ikke riktig å fokusere mer på faktoren **sannsynlighet** enn på **konsekvens** i en funksjon som består av begge.* *Utredningene vil beskrive representative framtidsbilder basert på sentrale påvirkningsfaktorer og sannsynlig utvikling. Kommentarene tas til etterretning og legges til grunn for det videre arbeidet.*

2.4 Konfliktavveining

SINTEF Fiskeri og Havbruk mener at den helhetlige forvaltningsplanen skal klarlegge og redegjøre for omfanget av potensielle arealbeslag som følge av petroleumsvirksomhet, for å dempe konflikter mellom brukerne.

> *"Det refererer til konkurrerende bruk av havet mellom petroleumsindustrien og tradisjonelt fiskeri. På denne bakgrunn bør den helhetlige forvaltningsplanen kartlegge og redegjøre for omfanget av potensielle arealbeslag som følge av fremtidig petroleumsvirksomhet og koordinere dette arbeidet mot kartlegging av de viktigste feltene for kommersielt fiskeri. Målsettingen med et slik arbeid skal være å bidra til økt forutsigbarhet samt å dempe potensielle konflikter mellom brukerne av felles arealer i Norskehavet. " (SINTEF)*

Kommentar:

Dette ivaretas gjennom den foreslåtte prosessen, under faktabeskrivelsene og i utredningen av samlede konsekvenser. De aktuelle problemstillinger inngår også i arbeidet til "Sameksistensgruppen".

2.5 Overvåking og kunnskapsbehov

Flere har påpekt behovet for en overvåkingsstrategi, og at overvåking må inn i utredningsprogrammet også i forbindelse med framtidsbildene for sektorene (*Oljeindustriens landsforening (OLF). Sysselmannen på Svalbard, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag).*

> *"Man savner imidlertid at skissen til utredningsprogram bringer inn behovet for å utvikle en overvåkningsstrategi, m.a. relatert til fremtidsbildene som skal utarbeides av de ulike sektorene."*
>
> *(Fylkesmannen i Nord-Trøndelag)*

Sysselmannen på Svalbard er opptatt av at det trengs en langt mer omfattende overvåking av sjøfugl og bunnfauna.

> *"Vi vil derfor ønske en langt mer systematisk overvåking av sentrale bestander og arter på Svalbard. Sjøfugl og bunnfauna i de kystnære områdene er etter vår vurdering viktige indikatorer for miljøtilstanden i havet. Overvåking av bunnfauna er også viktig når det gjelder endringer i artssammensetning og innvandring av fremmede arter."*
>
> *(Sysselmannen på Svalbard)*

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) er opptatt av at det mangler data over sjøfuglenes fordeling i tid og rom. *Naturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo* foreslår klimaovervåking ved at plankton brukes som indikator. Plankton viser klimaendringer, og de har sedimentdata på utviklingen de siste 2,7 millioner år. *Natur og ungdom* og *Bellona* mener kunnskapsbehovet i sårbare områder er stort. Det bør være arealspesifikk og habitatspesifikk beskrivelse av kunnskapsbehovene. *Føre var-prinsippet* må legges til grunn *(Troms fylkeskommune). Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL)* er bekymret for at kunnskapsgrunnlaget blir for dårlig, når planarbeidet skal baseres på eksisterende kunnskap.

> *"Organisasjonen er derfor bekymret for at kunnskapsgrunnlaget om Norskehavet er for lite. Som det fremgår av tidsplanen for utredningsarbeidet skal arbeidet ferdigstilles i løpet av kort tid og baseres på eksisterende kunnskap. Det blir dermed ikke muligheter for å tette til dels store kunnskapshull, bl.a. når det gjelder kartlegging av natur- og ressursgrunnlaget samt ulike aktiviteters mulige påvirkning på økosystemene. Det er derfor avgjørende at utredningsarbeidet avdekker kunnskapshull og kommer med konkrete forslag til hvordan disse bør følges opp. Noen av de vesentligste kunnskapshull bør trolig tettes før en anser utredningsarbeidet for fullført." (FHL)*

Kunnskapshull må tettes før utredningen kan anses for fullført. *SINTEF Fiskeri og Havbruk* mener tidsperioden for arbeidet er et minimum for å kunne holde nødvendig kvalitet.

Kommentar:

Det er lagt til grunn i mandatet for utredningene at de skal baseres på eksisterende kunnskap. Senere i prosessen skal det under "Samlede påvirkninger og konsekvenser" lages en utredning av prioriterte kunnskaps- og overvåkingsbehov, med grunnlag i utredningene av konsekvenser og av faktagrunnlaget. Behovet for fremtidig overvåking vil inngå i det videre arbeidet med oppfølging av forvaltningsplanen, i en tilsvarende prosess som for Barentshavsplanen.

2.6 Trua og sårbare arter - Rødlista

Flere påpeker betydningen av *rødlista*, og at sårbare arter er lite konkret behandlet i utredningsprogrammene. Særlig bør det vurderes hvordan forvaltningen skal håndtere kunnskapsmangelen i forhold til de truede og sårbare artene (*Artsdatabanken, Norsk Ornitologisk forening (NOF), Norges Naturvernforbund, WWF).*

> *"Hvis myndighetene ønsker å fokusere på truede arter i utredningsprogrammet vil det være naturlig å relatere dette til de vurderinger som er gjort i arbeidet med Norsk rødliste 2006. Blant annet er flere arter som er vurdert som truet (kategoriene CR – Kritisk truet, EN – Sterkt truet og VU – Sårbar) ikke inkludert i utredningstemaene." (Artsdatabanken)*

> *"Utredningsprogrammene for de ulike sektorene har i liten grad tatt høyde for konsekvensene f o r rødlistede arter. Dette gjelder for så vidt ikke bare for rødlistede fuglearter, men for alle artsgrupper knyttet til Norskehavet. Selv om det legges opp til å utrede konsekvensene for to pelagisk dykkende fuglearter (lunde, lomvi) og en bentisk dykkende fugleart (ærfugl) gir ikke dette noe helhetlig bilde av konsekvensene de ulike sektorene har på sjøfuglbestandene i Norskehavet."*

Også WWF krever at utredningene vurderer konsekvensene for rødlistede arter. *Naturvernforbundet* vil ha med spesielt sårbare arter, og at økologisk viktige arter blir dokumentert i en egen artsliste.

Norsk Polarinstitutt (NP) er, basert på erfaringene fra forvaltningsplan Barentshavet, tilfreds med at kategorien "*Trua og sårbare arter*" er tatt ut, da den:

> *"…inneholder altfor mange ulike arter med ulik biologi, økologi, og respons på påvrikning til at det vil være mulig å vurdere antall, demografi og vandring/utbredelse (konsekvensvariable i HFB) på en god måte. Grepet forutsetter imidlertid at de artene dette gjelder (eller den indikatoren rødlista kan være) blir dekket opp på annet vis." (NP)*

WWF mener i tillegg at forvaltningsplanen kan bli langt dårligere enn nødvendig fordi fokus på truete arter er fjernet.

Kommentar:

De ulike sektorene vil beskrive forekomst og effekt på relevante arter på Rødlista (trua og sårbare arter) i forhold til sin aktivitet, uten at rødlisteartene som sådan inngår som felles indikator/konsekvensvariabel/parameter. Usikkerhet og kunnskapsmangel forhindrer at de kan benyttes på en metodisk konsekvent måte. Det er imidlertid en intensjon at trua og sårbare arter skal ivaretas i forvaltningen av aktiviteten i Norskehavet.

2.7 Introduserte arter - Svartelista

På samme måte må *Svartelista* over fremmede arter får en tydelig rolle med fokus på hvilke arter som er hjemmehørende og hvilke som er fremmede i økosystemene i Norskehavet *(Arts-databanken).*

> *"Flere makro- og mikroalger er vurdert til kategorien Høy risiko i Svartelista. Mange av disse artene er under rask spredning, og overvåking av forkomst og forskning på økologiske effekter bør prioriteres. Det er også viktig at det etableres systemer for tidlig varsling av funn av arter som bl.a. ribbemaneten Mnemiopsis leydi og amerikansk hummer som begge er arter som er plassert i kategorien Høy risiko. Det bør prioriteres å følge en eventuell ytterlige spredning av disse."*
>
> *(Artsdatabanken)*

Kommentar:

Å forhindre spredning av fremmede og introduserte arter er meget viktig og er tatt inn i dette arbeidet. Svartelista fra Artsdatabanken vil inngå som sentralt redskap i arbeidet i utredningene.

2.8 Manglende beskrivelse av dyphavslokaliteter

Dyphavslokaliteter er ikke nevnt og må inn i beskrivelsene (*Norges Naturvernforbund*, *Natur og Ungdom* og *Bellona, Runde Miljøsenter*.)

Kommentar:

Kunnskapen om dyphavsmiljøet vil inngå som en del av faktagrunnlaget i Miljø- og ressursbeskrivelsen.

2.9 Spesielt viktige områder

Runde Miljøsenter mener Sunnmøre er et spesielt viktig område.

Kommentar:

Særlig viktige områder vil bli belyst i faktabeskrivelsen.

2.10 Oljerehabilitering av sjøfugl

Det er av flere påpekt at oljevernberedskapen er for dårlig og at det mangler konsekvenser og retningslinjer for sjøfugl ved akutte utslipp. Dette må inn i planen (*NOF, Norges Naturvernforbud)* Det trengs retningslinjer for rehabilitering av sjøfugl etter ulykker *(NOF, WWF).*

> *"…utredningsprogrammet har store mangler på vesentlige momenter som berører sjøfugl. Dette gjelder spesielt konsekvenser og retningslinjer for sjøfugl ved akutte oljeutslipp…"*
>
> *(NOF) og (WWF)*

> *"WWF ønsker at utredningen skal se på dagens manglende systemer for håndtering av oljeskadet fugl."*

Kommentar:

Oljeverneberedskapen vil bli beskrevet under sektorutredningen for Skipstrafikk. Eventuelle retningslinjer for rehabilitering av sjøfugl omfattes ikke av forvaltningsplanarbeidet.

2.11 Langtidseffekter

Det er påpekt at det er behov for utredning av langtidseffekter av ulike påvirkningsfaktorer (*Norges Fiskarlag*, *Natur og Ungdom* og *Bellona*.)

Kommentar:

Kommentaren tas til etterretning. Generelt vil alle typer effekter bli utredet i den grad man har mulighet og kunnskap til det. Dette vil bli håndtert i sektorutredningene og i utredning av samlet påvirkning. Kunnskapsmangler vil bli identifisert og inngå i den videre oppfølgingen av forvaltningsplanen.

2.12 EUs rammedirektiv for vann

Det må sikres koordinering med vannrammedirektivet o.a. (*Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, NIVA).*

Kommentar:

EUs rammedirektiv for vann (I Norge implementert i Forskrift om rammer for vannforvaltningen) dekker kystsonen ut til grunnlinjen, mens forvaltningsplanen omfatter havområdet utenfor grunnlinjen. Faggruppen er enig i at det er viktig at kunnskaps- og overvåkingsbehov sees i sammenheng med behovene innenfor grunnlinjen, og at senere kartlegging og overvåkingsaktivitet samkjøres med annen planlagt og pågående kartlegging/overvåking, herunder også programmer som SEAPOP og MAREANO.

2.13 Nye forslag til parametre eller justering/endring av utredningstema Forslag til endret ordlyd og innhold for parametre

- Innhold av fremmede stoffer
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) vil ha mer fokus på fremmede stoffer, forurensning, sjømattrygghet, akkumulerte stoffer.

"NIFES var til stede under presentasjonen på Værnes 1. juni. I høringsutkastet som da ble presentert er det sterkt fokus på "rikt hav" som er en viktig forutsetning for bruken av havområdet. Men vi vil påpeke at "rent hav"-aspektet ikke er så sentralt."
...

"Beskrivelsen av miljøtilstanden i Norskehavet er i hovedsak basert på
1. Fysiske parametere som strøm, saltholdighet og temperatur
2. Rent biologiske parametere som bestandsstørrelse og utbredelse av arter
Disse parameterne er viktige for å beskrive økosystemet, men de er lite egnet til å beskrive effekten av forurensning. Som oftest akkumuleres fremmedstoffer i fisk i konsentrasjoner som ikke skader fisken (og bestandene), men som kan være skadelig for de som spiser den, noe som er bakgrunn for de eksisterende grenseverdiene for fremmedstoffer i sjømat. En tredje faktor bør derfor være med i beskrivelsen av miljøet i Norskehavet:
3. Innholdet av fremmedstoffer (miljøgifter) i organismer med fokus på sjømattrygghet" (NIFES)

"Konsentrasjoner i miljøet" må inkludere fremmedstoffer i sjømat.

Kommentar:

Kunnskapen om konsentrasjoner av fremmede stoffer i marine organismer og mekanismer for bioakkumulering vil inngå i Miljø- og ressursbeskrivelsen. Sektorutredning fiskeri vil videre vurdere eventuelle konsekvenser av dette ift sjømat. Eventuelle kunnskapsbehov vil bli beskrevet for senere oppfølging.

- Bunnsamfunn
For bunnsamfunn må også kartlegging av utbredelse inngå i tillegg til omfang av skade. "Bunnsamfunn" bør utvides til å omfatte Bunnhabitater (*Norges Naturvernforbund*).

Kommentar:

Dette vurderes som inkludert i programforslaget.

Turistfiske bør være felles utredningstema *(Norges Naturvernforbund)*

Kommentar:

Dette blir vurdert i fiskeriutredningen.

- **Tareskog** – Det er naturlig at tareskog blir en del av felles utredningstema. (*Norges Naturvernforbund*)

Kommentar:

I den grad det er relevant for utredningsområdet vil det bli ivaretatt i faktagrunnlaget, - under Miljø- og ressursbeskrivelsen. *Det vises også til kommentar i behandlingen av høringssvarene til fiskeriutredningen.*

- Friluftsliv og Reiseliv må inn i **Lokalsamfunn** (*Troms fylkeskommune*)

Kommentar:

"Turisme og reiselivsnæring" vil inngå i samfunnsbeskrivelsen. Denne vil være en del av det felles faktagrunnlaget som legges til grunn for sektorutredningene.

2.14 Marine verneområder

Forholdet til marine verneområder er ikke tatt opp i planen (*Oljeindustriens landsforening (OLF)).*

Kommentar:

Dette ivaretas gjennom faktagrunnlaget, - under Miljø- og ressursbeskrivelsen.

2.14 Manglende litteraturliste

Skuffet over manglende litteraturliste. (*Naturvernforbundet*)

Kommentar:

Kommentaren tas til etterretning. Litteraturliste vil inngå i sektorutredningen.